

Dora Kosorčić

[povijest]

Povodom 100. obljetnice rođenja Léona Poliakova (1910.- 1997.)

U Parizu je 1997. godine, u 88. godini života, preminuo Léon Poliakov - pravnik, povjesničar, istraživač koji je svojim radom postavio temelje istraživanja o povijesti progona Židova, uključujući Holokaust, te napravio iskorak u proučavanju korijena antisemitizma petosveščanim djelom *Povijest antisemitizma*.¹

Léon Poliakov rođen je 25. studenog 1910. u Sankt Petersburgu, u židovskoj obitelji, dan nakon smrti Lava Nikolajeviča Tolstoja, po kojem je i dobio ime. U mladosti se s obitelji često selio: već 1920. godine preselili su u Berlin, a četiri godine kasnije u Pariz, gdje je Léon završio licej, a potom i diplomirao pravo.² Njegov otac Vladimir, u Rusiji novinski urednik, 1933. je zajedno s njemačkim publicistom Georgeom Bernhardom u Parizu 1933. pokrenuo *Pariser Tageblatt*, novine za njemačke izbjeglice. *Pariser Tageblatt* svojim je tekstovima stvarao antinacističko ozračje među njemačkim izbjeglicama u Francuskoj, ali ubrzo je unutarnji sukob suradnika doveo do ukidanja lista. Naime, dio novinarskog osoblja lista, predvođeno samim Georgeom Bernhardom, optužio je Vladimira Poliakova da nastoji pretvoriti list u pronacistički organ. Poliakov je žestoko porekao takve optužbe te razriješio Bernharda njegove dužnosti glavnog urednika, čak iznijevši svoju optužbu i pred sud časti, sastavljen od istaknutih Židova, koji su odbacili optužbe protiv Vladimira Poliakova. Ipak, uslijedilo je još nekoliko sudskih procesa protiv dijela osoblja, da bi naposljetku 1937. Vladimir Poliakov tužio Georga Bernharda. Sud je donio odluku u Poliakovljevu korist, odlučivši da Bernhard mora platiti dvjesto tisuća maraka oštete za duševne boli.³

Léon Poliakov na početku Drugog svjetskog rata mobiliziran je u francusku vojsku, a godinu kasnije, 1940. godine, zarobili su ga Nijemci nakon neuspješne ofenzive na Sommi, blizu mjesta Saint-Valéry-en-Caux. Ipak, zahvaljujući njemačkom časniku

Wilhelmu Rohru, vratio se u Pariz, a potom je, u svibnju 1941. godine, odlučio skloniti se u „slobodnoj zoni“: boravio je u Marseilleu i u blizini sela Le Chambon–sur Lignon.⁴ Za vrijeme boravka u Marseilleu, Poliakov je upoznao hasidskog rabina, Zalmana Schneersohna, koji mu je ponudio da bude njegov tajnik, što je Poliakov prihvatio i, prema vlastitim riječima, pobožno obavljao svoj posao.⁵ Ipak, nije se dugo zadržao u Marseilleu jer se u ljeto 1942. godine situacija za Židove pogoršala u cijeloj Francuskoj, stoga je Poliakov uzeo novo ime, Robert Paul, i otišao raditi u tvornicu u Saint Etienne. Došavši u grad, zaposlio se u tvornici u kojoj je slagao i ukrcavao kartonske kutije. Taj mu je posao bio neopisivo dosadan te je ubrzo pronašao novi – postao je konobar u restoranu.⁶ Ni tu se nije duže zadržao jer je Hitler, nakon iskrcavanja angloameričkih snaga u sjevernoj Africi, okupirao preostali dio Francuske, izuzev južnoistočnog dijela, pojasa između Grenoblea i Nice, koji je prepustio Talijanima. Mnogi su Židovi odlučili potražiti sigurnost u toj talijanskoj zoni: i Poliakovu je prijatelj savjetovao odlazak u Grenoble, ali on se odlučio za Nicu, nakon što su Talijani u kolovozu 1943. godine odlučili evakuirati cijelu zonu, izuzev primorskog pojasa. Židovi iz talijanske zone slijevali su se u Nicu, ali Poliakov je odmah po dolasku uvidio da je grad već u njemačkim rukama. Ipak, pronašao je tavanski stančić u ulici Mirabeau te uspostavio kontakt s organizacijom *Les Eclaireurs Israelites de France*,⁷ židovskom organizacijom koja je tijekom Drugog svjetskog rata spašavala tisuće francuskih Židova, izdajući lažne osobne iskaznice, smještajući djecu u sigurne domove ili čak seleći ih iz Francuske.⁸ Poliakov se pridružio toj organizaciji i među prvim zadacima bila je pomoć četvorici židovskih dječaka u bijegu iz Francuske u kamionu koji je prevozio svježe povrće.⁹ Ipak, pravi zaokret u njegovu životu predstavljao je odlazak u Grenoble, koji će rezultirati

dugom i plodnom karijerom Léona Poliakov kao povjesničara i stručnjaka za povijest progona Židova, kao i za Holokaust.

Naime, 28. travnja 1943. godine Isaac Schneersohn, daljnji rođak Zalmana Schneersohna, Poliakovljeva prvog poslodavca, pozvao je na sastanak u Grenoble, u ulici Bizanet 42, četrdeset vodećih ličnosti židovske zajednice. Svrha toga sastanka bila je utemeljenje CDJC-a (*Centre Documentaiton Juive contemporaine*), organizacije kojoj je cilj prikupljanje dokaza o progonu Židova kako bi po završetku rata bilo moguće ponuditi relevantna svjedočanstva i zahtijevati pravdu. CDJC je osnovan, ali je njegov rad ubrzo i prekinut - već u rujnu 1943. godine, kad je njemačka vojska okupirala Grenoble koji se dotad nalazio u talijanskoj zoni. Kad su Saveznici započeli ofenzivu za oslobođenje Francuske, Schneersohn je sjedište CDJC-a preselio u Pariz.¹⁰ Poliakov se 1945. vratio u Pariz te preuzeo mjesto glavnog tajnika CDJC-a,¹¹ Po vlastitim riječima, Poliakov je u tom trenutku postao povjesničar,¹² sa zadatkom prikupljanja dokumenata o židovskim stradanjima u vrijeme nacizma. U potrazi za dokumentima obilazio je razne urede Ministarstva unutarnjih poslova, ali bezuspješno, sve dok nije došao u ured Generalne sigurnosti gdje mu je zapovjednik Berger, i prije no što je objasnio razlog svoga dolaska, pokazao drvenu kutiju u kutu prostorije, izjavivši da se u njoj nalaze njemački arhivski spisi u čiji su posjed upravo došli, ali da ne razumije njemački jezik, te zamolio Poliakov da mu kaže kakve su prirode ti dokumenti.¹³ Pregledavši dokumente, Poliakov je ustvrdio da se radi o dokumentima SS-a u Francuskoj. Nastavio ih je proučavati, a najvažnije je dokumente dao pohraniti na mikrofilm za arhivu CDJC-a.¹⁴

Suđenje nacističkim ratnim zločincima započelo je 20. studenog 1945. godine u Nürnbergu. Isaac Schneersohn je, zahvaljujući svojim vezama, saznao da Edgar Faure, jedan od francuskih tužitelja, za razliku od američkih, sovjetskih i britanskih, nije posjedovao dokumente koji nacisti mogu optužiti za ratne zločine. Zahvaljujući tužiteljevu saznanju da mu CDJC može pružiti potrebne dokumente, Poliakov se uputio u Nürnberg kao stručnjak istraživač,¹⁵ a kao suradnika poveo je Josepha Billiga, jednog od istraživača u CDJC-u. Njih su dvojica, bez ikakvih akademskih veza, radom na suđenju postavili temelje historiografiji o Holokaustu u Francuskoj.¹⁶ Zahvaljujući svome radu na suđenju, Poliakov je potaknuo rad CDJC-a. Međutim, kad je Poliakov objasnio da se u Njemačkoj nalazi niz važnih dokumenata koje bi trebalo proučiti, Schneersohn je odbio financirati Poliakovljev drugi put u Njemačku. Poliakov se stoga za pomoć obratio francuskom antropologu Alfredu Metrauxu (1902.-1963.), koji je u tom razdoblju bio jedan od čelnika UNESCO-a, te je upravo UNESCO dao novac za daljnja Poliakovljeva istraživanja u Njemačkoj.¹⁷

Iako je u poratnim godinama rad Leona Poliakov gotovo bio sinonim za rad CDJC-a, početkom pedesetih dolazi do novih problema. Naime, Poliakov je, nakon temeljitih istraživanja te zahvaljujući radu i prikupljenim dokumentima na Nürnberškom suđenju, odlučio sistematizirati svoj rad i napisati monografiju o Holokaustu, ali kako sam navodi, bez znanja gospodina Schneersohna, „posesivnog šefa“.¹⁸ Tri su godine bile potrebne da razluči relevantne činjenice i napiše prvi sustavan pregled nacističkog programa uništenja Židova, kojem je dao ime *Breviarié de la haine. Le troisième Reich et les Juifs* (*Brevijar mržnje. Treći Reich i Židovi*).¹⁹ Za razliku od dotadašnjih istraživanja Holokausta koje je provodio Gerald Reitlinger (1900.-1978.), Poliakov je u svojem djelu posvetio znatno više prostora progonu Židova i reakcijama Saveznika, izbjegavajući do tada uobičajeno

prepričavanje onoga što govore svjedoci.²⁰ Međutim, za svoje djelo nije mogao pronaći izdavača: CDJC je odbio izdati rad u vlastitoj nakladi. Stoga je Poliakov 1949. godine svoj rukopis pokazao svome prijatelju, ruskome filozofu Alexandru Kojèveu koji je, pročitavši tekst, preporučio Poliakovu i njegov rad francuskom filozofu Raymondu Aronu (1905.-1983.), uredniku kolekcije *Liberté de l'esprit* u izdavačkoj kući Calmann-Levy.²¹ Kuća Calmann-Levy objavila je djelo 1951. godine, ali taj je događaj označio kraj suradnje Poliakovu i Isaaca Schneersohna. Iako je javnost njegovo djelo dobro prihvatila, a poznati časopis *Les Temps Modernes* (kojem je osnivač Jean Paul Sartre) objavio pozitivnu kritiku studije,²² Schneersohnu nije odgovarala činjenica da je Poliakov rad na djelu započeo bez njegova znanja te ga objavio izvan okvira CDJC-a. Schneersohn je stoga 1952. godine Poliakovu razriješio njegovih dužnosti u CDJC-u, ali Poliakov je, zahvaljujući stečenom ugledu, već 1954. godine imenovan ravnateljem Nacionalnog centra za znanstvena istraživanja,²³ na čijem se čelu nalazio sve do 1979. godine. U međuvremenu je, uz pomoć glasovitog publicista Raymonda Arona, otišao u Rim proučavati arhive geta, te stekao doktorat iz povijesti,²⁴ čime je postao „punokrvnim“ povjesničarom. Zajedno sa Jacquesom Sabelleom je, na temelju ranijih istraživanja, već 1955. godine objavio na engleskom jeziku zbornik pod nazivom *The Jews under the Italian Occupation*, u kojemu se autori osvrću i na sudbinu hrvatskih Židova u Dalmaciji pod talijanskom okupacijom.²⁵

Sredinom 1950-ih godina Poliakov je počeo pisati *Povijest antisemitizma*, tekst koji je izrastao u monumentalno petosveščano djelo. Ono daje detaljan pregled stanja i razvoja antisemitizma od samih početaka kršćanstva sve do „suicidalne Europe“, razdoblja do uspona nacizma. Prvotna motivacija za pisanje *Povijesti antisemitizma* bila je potaknuta elementarnom i konkretnom pedagoškom idejom: mržnja spram Židova je nesporazum koji treba iskorijeniti objašnjenjem da su žrtve te mržnje ljudi kao i svi drugi, dok su srednjovjekovne fabule dale maha stereotipima o monstroznim Židovima koji su u suštini neistiniti.²⁶ Prva četiri sveska objavljena su u razdoblju od 1956. do 1977. godine, a 1994. godine objavljen je i peti svezak, koji obuhvaća razdoblje od kraja Drugog svjetskog rata do 1993. godine.²⁷

Godine 1971. u Parizu je objavljen *Le Mythe aryen - Essai sur les sources du racisme et des nationalismes (Arijski mit – esej o ishodištima rasizma i nacionalizma)*, rad koji predstavlja pokušaj pronalazjenja korijena antisemitizma i arijanstva u europskoj misli. Dijelovi toga teksta - uvod te poglavlje o ranim mitovima o porijeklu u Španjolskoj i Francuskoj - objavljeni su 1970. u čuvenom časopisu *Annales. Histoire, Sciences sociales*, pod nazivom *Des mythes des origines au mythe aryen (O mitovima o porijeklu arijskog mita)*.²⁸ Istražujući korijene, motive i teorije, koji su se tijekom 19. i 20. stoljeća profilirali u rasističke ideologije, Poliakov se usredotočio na istraživanje tzv. mitova o porijeklu, odnosno teorije pojedinih europskih naroda o vlastitom porijeklu, pri čemu se, u dijelovima objavljenim u *Analima*, usredotočio na implikacije vizigotske invazije na formiranje mita o porijeklu u srednjovjekovnoj Španjolskoj te formiranje francuskog srednjovjekovnog mita o porijeklu na osnovi tzv. kontroverze o dvjema rasama.²⁹

Poliakov se u svome radu postupno počeo okretati filozofskim korijenima antisemitizma, što je djelomično obradio i u *Povijesti antisemitizma*: smatrao je da antisemitizam, promatran kao rasna predrasuda, ima korijene u pseudobiološkom znanju koje je povezano sa širenjem moderne znanosti, smatrajući ga tako plodom epohe prosvjetiteljstva koji je kasnije proširila Francuska revolucija.³⁰ Rasizam se ne manifestira samo

u političkim i filozofskim doktrinalnim tezama nego i u kulturi, društvenoj znanosti, umjetnosti. Prema tome, Poliakov zaključuje kako proučavati povijest antisemitizma ujedno znači proučavati i povijest cijele zapadne civilizacije. S te točke gledišta Poliakov, zajedno s Lucienom Febvreom (1878.-1956.) i Philippeom Arièsom (1914.-1984.), možemo smatrati jednim od prvaka historije mentaliteta, discipline koja proučava širu socijalnu i kulturnu povijest. Od ostalih značajnih djela, 1980. godine objavio je prvi svezak *La Causalité diabolique: Essai sur l'origine des persécutions. (Dvostruka kauzalnost: esej o porijeklu progona)*, djela koje se bavi ulogom teorija zavjere u nekim modernim ideologijama.³¹ Praćenje zbivanja u Izraelu od njegova stvaranja 1948. godine rezultiralo je esejom *De l'antisionisme a antisemitisme (Od anticionizma do antisemitizma)*, a 1981. godine objavio je i memoare pod nazivom *L'Auberge des musiciens*.³² Također, u suradnji s Josefom Wulfom (1912.-1974.), Poliakov je koautor djela *Treći Reich i Židovi* (1995.), *Treći Reich i njegovi slugi* (1956.), *Treći Reich i njegovi mislioci* (1959.),³³ a vjerojatno najveće priznanje iskazano mu je 1989. godine kad mu je dodijeljen Orden viteza Legije časti.³⁴

U člancima o Léonu Poliakovu stalno se provlači ista misao. Naime, na pitanje što ga je potaklo na istraživanje povijesti progona Židova, odgovarao bi: „Bilo je to od osobnog značaja“,³⁵ implicirajući da je želio otkriti što to određeni ljudi imaju protiv ljudi njegove vjeroispovijesti, odnosno naroda, a samim time i protiv njega. Korištenje tog citata ne samo da je postalo klišej nego je na neki način i omalovažavanje, jer takva novinarska opaska ne može prenijeti dubinu razloga koji bi jednog židovskog povjesničara potakli na istraživanje najmučnijeg dijela židovske ali i europske suvremene povijesti. Opus Léona Poliakov (1910.-1997.) nije samo dokumentirao krvavi kontinuitet politike antisemitizma u vremenu koje od Drugog svjetskog rata i Holokausta nije dijelila niti generacija nego je nastojao proniknuti i u središte problematike netrpeljivosti spram Židova u zapadnoj civilizaciji.

Korištena literatura:

- Bensoussan, Georges. „The Jewish Contemporary Documentation Center (CDJC) and Holocaust Research in France, 1945-1970.“ U: *Holocaust Historiography in Context: Emergence, Challenges, Polemics and Achievements*, David Bankier, Dan Michman, ur. Jerusalem: Yad Vashem, 2008., 245-254.
- Berg, Nicholas. „Joseph Wulf: A Forgotten Outsider Among Holocaust Scholars.“ U: *Holocaust Historiography in Context: Emergence, Challenges, Polemics and Achievements*, David Bankier, Dan Michman, ur. Jerusalem: Yad Vashem, 2008., 167-206.
- Delacampagne, Christian. „Leon Poliakov.“ U: *The Columbia History of Twentieth-Century French Thought*, Lawrence D. Kritzman, ur. Columbia University Press, 2006., 639-640.
- Kushner, Tony. „Britain, the United States and the Holocaust: In Search of a Historiography.“ U: *The Historiography of the Holocaust*, Dan Stone ur. New York: Palgrave Macmillan, 2004., 253-275.
- Olender, Maurice. *Race and Erudition*. Harvard University Press, 2009.
- Poliakov, Léon. „Des mythes des origines au mythe aryen.“ *Annales. Histoire, Sciences sociales* 25/2 (1970.), 408-433.
- Poliakov, Léon. *The Aryan Myth-A History of Racist and Nationalist Ideas in Europe*. Sussex University Press, 1974.
- Poliakov, Léon. „Souvenirs des temps passés.“ *Le monde juif* (1996.), 9-24.
- Preuzeto s: Memorial de Shoah, http://www.memorialdelashoah.org/upload/medias/fr/A1_seltexes_158_poliakov.pdf (posjet, 20. 08. 2011.).
- Poliakov, Léon. *The History of Anti-semitism: From Voltaire to Wagner*, sv. 3. University of Pennsylvania Press, 2003.
- Steinberg, Jonathan. *All or Nothing: The Axis and the Holocaust, 1941-1943*. Routledge, 2002.

Internetske stranice:

Akadem.

http://www.akadem.org/photos/contextuels/10545_1_Leon_Poliakov.pdf (posjet 27. 02. 2012.).

Gaudemar, Antoine De. „Mort de Léon Poliakov. L'historien et combattant de l'antisémitisme avait 87 ans.“ *Liberation*. 9. 12. 1997.

<http://www.liberation.fr/culture/0101233559-mort-de-leon-poliakov-l-historien-et-combattant-de-l-antisemitisme-avait-87-ans> (posjet 03. 09. 2011.).

Kirkup, James. „Obituary: Leon Poliakov.“ *The Independent*. 11. 12. 1997.
<http://www.independent.co.uk/news/obituaries/obituary-leon-poliakov1288107.html> (posjet 11.06.2011.).

„Léon Poliakov, l'un des premiers historiens de la Shoah.“ *Le Monde*, 26. 9. 2005.

http://www.lemonde.fr/shoah-les-derniers-temoinsracontent/visuel/2005/09/26/leon-poliakov-l-un-des-premiers-historiens-de-la-shoah_672692_641295.html (posjet 25. 08. 2011.).

Memorial de la Shoah.
www.memorialdelashoah.org (posjet 09.08.2011.).

„Review of the year“, *American Jewish Year Book* 39 (1937.-1938.).
<http://www.ajcarchives.org/main.php?GroupingId=10071> (posjet 20. 09. 2011.).

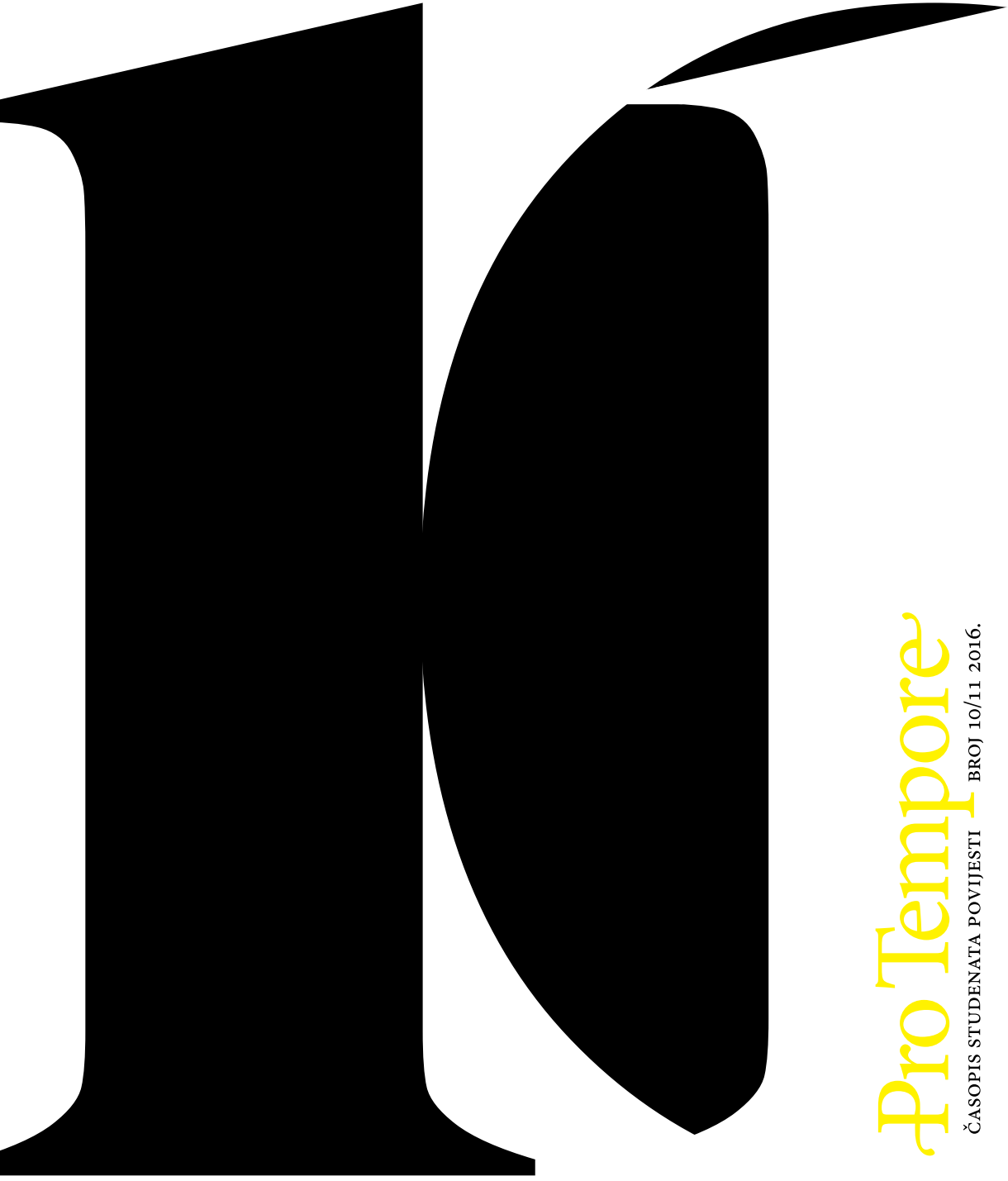
Yad Vashem.
www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%205865.pdf (posjet 04.09.2011.).

Fotografija preuzeta s:
<http://www.pierrebayle.nl/files/wp-content/uploads/1992/05/poliakov02.jpg> (posjet 22. 02. 2012.).

Bilješke:

- 1 Franc. *Histoire de l'antisémitisme*.
- 2 James Kirkup, „Obituary: Leon Poliakov“, *The Independent*, 11. 12. 1997., www.independent.co.uk/news/obituaries/obituary-leon-poliakov-1288107.html (posjet 11.06.2011.).
- 3 „Review of the year“, *American Jewish Year Book* 39 (1937.-1938.), 317., www.ajcarchives.org/main.php?GroupingId=10071 (posjet 20. 09. 2011.).
- 4 „Léon Poliakov, l'un des premiers historiens de la Shoah“, *Le Monde*, 26. 9. 2005., www.lemonde.fr/shoah-les-derniers-temoins-racontent/visuel/2005/09/26/leon-poliakov-l-un-des-premiers-historiens-de-la-shoah_672692_641295.html (posjet 25. 06. 2011.).
- 5 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, *Le monde juif*, (1996.), 9.
- 6 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, 10-11.
- 7 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, 13.
- 8 Yad Vashem, www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%205865.pdf, (posjet 04.09.2011.).
- 9 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, 13.
- 10 Memorial de la Shoah, www.memorialdelashoah.org (posjet 09.08.2011.).
- 11 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, 16.
- 12 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, 16.
- 13 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, 16.
- 14 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, 17.
- 15 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, 17.
- 16 Georges Bensoussan, „The Jewish Contemporary Documentation Center (CDJC) and Holocaust Research in France, 1945-1970“, u: *Holocaust historiography in context: Emergence, challenges, polemics and achievements*, David Bankier i Dan Michman, ur. (Jerusalem: Yad Vashem, 2008.), 246.
- 17 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, 18.
- 18 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, 18.
- 19 Eng. Harvest of hate: The Nazi Program for the Destruction of the Jews of Europe.
- 20 Tony Kushner, „Britain, the United States and the Holocaust: In Search of a Historiography“, u: *The Historiography of the Holocaust*, Dan Stone, ur. (New York: Palgrave Macmillan, 2004.), 259.
- 21 Léon Poliakov, „Souvenirs des temps passés“, 18.
- 22 Georges Bensoussan, „The Jewish Contemporary Documentation Center (CDJC) and Holocaust Research in France, 1945-1970“, u: *Holocaust historiography in context: Emergence, challenges, polemics and achievements*, David Bankier i Dan Michman, ur. (Jerusalem: Yad Vashem, 2008.), 247.
- 23 Fr. Centre National de Recherche Scientifique.
- 24 Antoine De Gaudemar, „Mort de Léon Poliakov. L'historien et combattant de l'antisémitisme avait 87 ans“, *Liberation*, 9. 12. 1997., <http://www.liberation.fr/culture/0101233559-mort-de-leon-poliakov-l-historien-et-combattant-de-l-antisemitisme-avait-87-ans> (posjet 03. 09. 2011.).
- 25 Jonathan Steinberg, *All or Nothing: The Axis and the Holocaust, 1941-1943* (Routledge, 2002.), 4.

- 26 Maurice Olender, *Race and erudition*, (Harvard University Press, 2009), 124.
- 27 Antoine De Gaudemar, „Mort de Léon Poliakov. L'historien et combattant de l'antisémitisme avait 87 ans.“, *Liberation*, 9. 12. 1997., <http://www.liberation.fr/culture/0101233559-mort-de-leon-poliakov-l-historien-et-combattant-de-l-antisemitisme-avait-87-ans> (posjet 03. 09. 2011.).
- 28 Léon Poliakov, „Des mythes des origines au mythe aryen“, *Annales. Histoire, Sciences sociales* 25/2 (1970.), 408-433.
- 29 Léon Poliakov, *The Aryan Myth-A History of Racist and Nacionalist Ideas in Europe*, preveo Edmund Howard, (Sussex University Press, 1974.), 23.
- 30 Léon Poliakov, *The History of Anti-semitism: From Voltaire to Wagner*, sv. 3 (University of Pennsylvania Press, 2003.), 58.
- 31 Christian Delacampagne, „Léon Poliakov“, u: *The Columbia History of Twentieth-Century French Thought*, Lawrence D. Kritzman, ur. (Columbia University Press, 2006.), 639.
- 32 James Kirkup, „Obituary: Leon Poliakov“, *The Independent*, 11. 12. 1997., <http://www.independent.co.uk/news/obituaries/obituary-leon-poliakov-1288107.html> (posjet 11.06.2011.).
- 33 Nicholas Berg, „Joseph Wulf: A Forgotten Outsider Among Holocaust Scholars“, u: *Holocaust Historiography in Context*, David Bankier, Dan Michman, ur. (Jerusalem: Yad Vashem, 2008.), 167.
- 34 *Akadem*. http://www.akadem.org/photos/contextuels/10545_1_Leon_Poliakov.pdf (posjet 27. 02. 2012.).
- 35 James Kirkup, „Obituary: Leon Poliakov“, *The Independent*, 11. 12. 1997., <http://www.independent.co.uk/news/obituaries/obituary-leon-poliakov-1288107.html> (posjet 11.06.2011.); Antoine De Gaudemar, „Mort de Léon Poliakov. L'historien et combattant de l'antisémitisme avait 87 ans.“, *Liberation*, 9. 12. 1997., <http://www.liberation.fr/culture/0101233559-mort-de-leon-poliakov-l-historien-et-combattant-de-l-antisemitisme-avait-87-ans> (posjet 03. 09. 2011.).

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI – BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
Godina VIII, broj 10-11, 2016.

Glavni i odgovorni urednik

Tomislav Brandolica

Zamjenik glavnog urednika

Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo

Tomislav Brandolica, Marta
Fiolić, Kristina Frančina, Marko
Lovrić, Valentina Nedeljko, Nikola
Seiwerth, Filip Šimetin Šegvić

Urednici pripravnici

Zvonimir Plavec, Vjenceslav
Rupčić, Porin Šćukanec Reznicek

Redakcija

Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Valentina Nedeljko, Zvonimir
Plavec, Vjenceslav Rupčić, Nikola
Seiwerth, Porin Šćukanec Reznicek,
Filip Šimetin Šegvić

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Tomislav Galović
dr. sc. Ivo Goldstein
dr. sc. Iskra Iveljić
dr. sc. Tvrtko Jakovina
dr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Jelena Marohnić
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Drago Roksandić
Marie Scatena, MA
akademik Arnold Suppan
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ Šoljan

Lektura i korektura

Gabrijela Detelj
Marta Fiolić
Ana Jelić
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić

Dizajn i priprema za tisak

DZN studio

Prijevodi s engleskog jezika

Tomislav Brandolica
Tina Miholjančan, prof.
Marija Marčetić
Ivan Markota
Krešimir Matešić
Judita Mustapić
Kristina Videković

Prijevodi s njemačkog jezika

Mirela Landsman Vinković
Filip Šimetin Šegvić
Azra Plićanić Mesić

Prijevodi s francuskog jezika

Jasna Čirić, prof.
Marta Fiolić
Marija Galić
Tea Šimičić

Prijevodi s talijanskog jezika

Tihana Filipčić
Loretta Lanča

Izdavač

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb

Tisak

Mediaprint – Tiskara Hrastić

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja
uredništva i izdavača

Izdavanje ovog časopisa financijski su omogućili:

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
Studentski zbor
Sveučilišta u Zagrebu

Privatne donacije:

Vesna Miović, I. P., M. Č.

Redakcija časopisa Pro tempore
svim se donatorima iskreno
zahvaljuje na financijskoj podršci!

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
tomislav.brandolica@gmail.com